

Asia: VN/18534/2020

Ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi Saavutettavuuskirjasto Celiasta - työryhmän raportti

Saavutettavuuskirjasto Celian asema ja tarkoitus (1 §)

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lakiehdotus edistää yhdenvertaisuutta, mitä pidämme tärkeänä lähtökohtana. Ehdotuksen valmistelussa on huomioitu tiedon muotojen moninaistuminen sekä moninaistuva informaatioympäristö, mikä tukee erilaisia oppimistapoja.

Saavutettavan julkaisemisen asiantuntijatehtävä on määritelty kirjastoaineistoihin sekä muihin julkaisuihin liittyvään neuvontaan ja tiedonjakamiseen, joilla edistetään saavutettavaa julkaisemista yhteiskunnassa. Pidämme määriteltyä asiantuntijatehtävän laajennusta oikeansuuntaisena ja tärkeänä.

Palveluiden piiriin kuuluvat henkilöt on hyvä määritellä mahdollisimman yksiselitteisesti. Onko viittaus tekijänoikeuslakiin, jossa määritellään lukemisesteinen henkilö, riittävä ja tulevaisuudessakin validi, esimerkiksi tekijänoikeuslain muuttuessa.

Laissa ei mainita kielellisiä näkökohtia. Tausta-aineistossa on todettu, että ne määrittävät virastoja koskevasta muusta lainsäädännöstä, jonka mukaan Celia palvelee suomeksi ja ruotsiksi. Perusteluissa mainitaan englanninkielinen nimi "Accessibility Library Celia", ja Celia onkin tuottanut mm. englanninkieliset www-sivut. Varsinkin pääkaupunkiseudulla on tarpeen huomioida asiakkaina isommat kieliryhmät, joiden yhdenvertaisuutta tukee esimerkiksi palveluista tiedottaminen englanninkielellä ja mahdollisesti muilla isoilla kieliryhmillä (esim. venäjä, somalia, arabia tms).

Kirjaston tehtävät (2 §)

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Celia on käytännössä jo tehnyt aktiivista yhteistyötä suomalaisen kirjasto- ja koulutusalan kanssa. On hyvä, että se on tullut huomioiduksi lain valmistelussa (“tarkoittaisi kirjaston omien palvelujen ylläpidon ja kehittämisen lisäksi asiantuntijatehtävään liittyvän osaamisen välittämistä suomalaiselle kirjasto- ja koulutusosalle”). Lakiehdotus mahdollistaa yhteistyön syvenemisen ohjaukseen ja neuvontaan (“Käytännössä tämä olisi esimerkiksi yhteistyötä, ohjausta ja neuvontaa palvelujenvälittäjille, kuten opettajille ja kirjastoalan ammattilaisille, siitä, miten kirjaston aineistoa ja palveluja käytetään opetuksessa ja lukemisessa tukea tarvitsevien näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden kanssa”. Vrt VANHA LAKI: “saavutettavien kirjastopalvelujen edistäminen, kuten saavutettavan julkaisemisen suositukset, saavutettavuuskoulutukset ja – konsultointi”). Voimassa olevan lain mukainen tehtävä on kapea-alainen verrattuna uuteen lakiehdotukseen. Uusi lakiehdotus huomioi yhteiskunnassa olevaa palvelutarvetta huomattavasti paremmin kuin voimassa oleva laki.

Celian yhteistyökenttä laajenee uudessa laissa (“tarjoamalla neuvontaa ja tietoa saavutettavista sisällöistä yhteiskunnan eri aloille”). Saavutettavuus tulee velvoittamaan kaupallisia toimijoita Esteettömyysdirektiivin myötä. Ovatko kaupalliset toimijat osa yhteiskunnallisia toimijoita, jolloin laki mahdollistaisi Celian neuvontapalvelut myös kaupallisille toimijoille? Onko tarpeen täsmentää kaupallisten toimijoiden mahdollisuutta hyödyntää Celian asiantuntijapalveluita (“hoitaa saavutettavan julkaisemisen asiantuntijatehtäviä”)? Celia on vuoden 2021 voimassa olleen asetuksen 813/2020 perusteella voinut periä maksua tilattavista konsultointi- ja asiantuntijapalveluista. Onko vastaava asetus tulossa uudestaan voimaan ja liittyisikö se mahdollisuuteen periä maksua asiantuntijapalveluista muilta kuin palveluiden piiriin määritellyltä kohderyhmältä?

Perustehtävän turvaaminen julkisille toimijoille on oleellista, koska Celian tehtävät laajenevat merkittävästi asiantuntijaohjaukseen ja neuvontaan. Siirtymä aineiston tuotannosta enemmän ohjaukseen ja neuvontaan tulee tapahtua yhteiskunnan ja määriteltujen asiakkaiden näkökulmasta merkittäväällä ja vaikuttavalla tavalla.

Maksuttomuus (3 §)

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kannatamme maksuttomuuden määrittelemistä laissa, koska se edistää perustuslakiin perustuvaa yhdenvertaisuutta.

Käytösäännöt sekä käyttö- ja lainauskielto (4 § ja 5 §)

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kannatamme, että oikeus määrittellä käytösäännöt sekä käyttö- ja lainauskieltoja sisäällytetään lakiin.

Yhteistyö, johtokunta, johtaja ja Braille-neuvottelukunta (6 §-9 §)

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Celialla on toimivaa yhteistyötä kirjasto- ja koulusektorin lisäksi myös järjestöjen ja yritysten kanssa, mikä on huomioitu myös lakiehdotuksessa.

Johtokuntaan on hyvä saada edustus myös korkeakoulukirjastoista, eikä pelkästään yleisistä kirjastoista. Celian yhteistyö korkeakoulukirjastojen kanssa on kehittynyt viime vuosina merkittävästi, ja Celian palvelut ovat merkittäviä opiskelijoille. Myös tietoisuus opiskelun moninaisista esteistä ja niiden runsaslukuisuudesta sekä mahdollisuuksista madaltaa esteitä ovat lisääntyneet viime vuosina.

Virastolle ehdotettu uusi nimi: Saavutettavuuskirjasto Celia

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kannatamme uutta nimiehdotusta, koska se on kattavampi kuin voimassa oleva ja vastaa paremmin nykykäytäntöä ja palvelutarpeita. Celia on vakiintunut käyttöön ja saavutettavuus tulee tunnetuksi lukemisen ja kirjastoaineiston näkökulmasta.

Muita huomioita hallituksen esityksestä:

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Näemme tärkeänä vahvistaa Celian roolia ohjauksen ja neuvonnan asiantuntijana aineiston tuottamisen lisäksi, mitä lakiehdotus hyvin tukee.

Korkeakoulukirjastot on hyvä mainita lakitekstissä yleisten kirjastojen rinnalla, koska vuosittain tuotetuista oppikirjoista puolet on korkea-asteen aineistoja ja yhteistyö korkeakoulukirjastojen kanssa on merkittävää. Ehdotamme 6§ muokkaamista muotoon: Kirjasto toimii yhteistyössä yleisten kirjastojen, korkeakoulu- ja muiden kirjastojen sekä koulujen ja oppilaitosten kanssa.

Lahtinen Johanna
Laurea-ammattikorkeakoulu